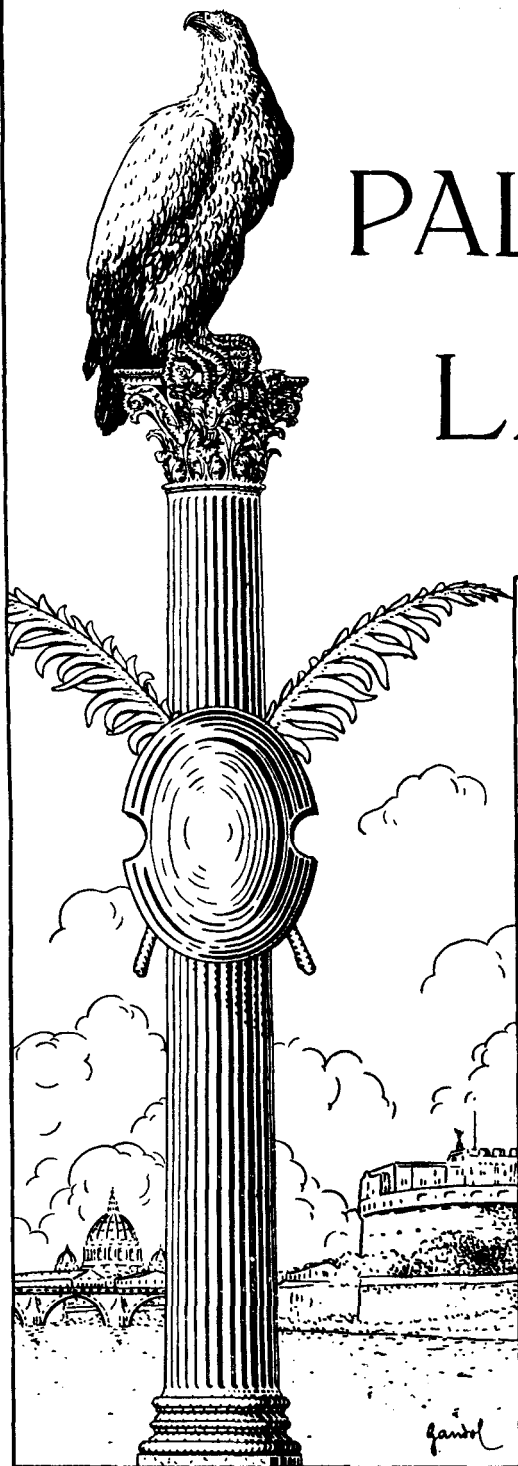

PALAESTRA LATINA

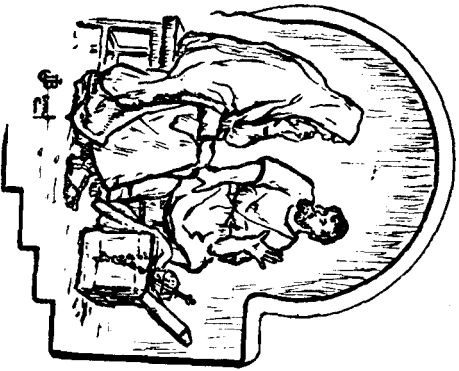

SUMMARIUM

- COROCOTTA, REX LATRONUM.
ROSARUM VALLIS. (Hultgrenn)
HORATIUS POETA PHILOSOPHUS. (Nebreda)
O FONS BANDUSIAE... (Nogales)
MOIAE SUBTERRANAE, (Viator)
BIBLIOGRAPHIA, (Jiménez, Martija)
COMPOSITIONES VERTENDAE.
-

Ordinarii atque Superiorum permissu

XX COROCOTTA FIT CERTIOR EDICTI CONTRA SE PROPOSITI

Tum rogatu aviae Corocotta narravit omnia quae sibi acciderant ex quo raptus fuerat a piratis. Postquam finem dicendi fecit ingemuit Tullia: «Eu, me miseram!», Tene repperi ut iterum amittam? Mox enim ad te persequendum innumeri milites mitentur et jam mortis tuae promissa est merces. Et continuo edicti modo ab Octavio propositi verba ei recitavit. Corocotta aliquandiu tacuit obduta facie in cogitationibus defixus. Deinde quasi implexae quaestionis solutionem invenisset, caput attulit et laetu vultu aviam amplexus: «Ne turberis — inquit — carissima; me repperisse credo quomodo hinc me expediam. Post breve tempus in perpetuum congregabimur.» «Utinam sic fiat — respondit Tullia — sed timere non desisto.» — «Confide, avia mea, confide; spes mea minime decidet.»

XXI COROCOTTA OCTAVIUM ADIT

Trius post diebus Aulus et Terentilla et Tullia Romam reverterunt et ex tot novis eventis se reficiebant. At in Octavii acerbis res multo mirabilior agebatur. Homo quidam instanter rogabat ut Octavium videret cui quidquam serium se nuntiatum adseverabat. Intro ad eum ductus sic est locutus: «Magna promissisti praemia si quis Corocottam tibi denuntiaret. Ipse certo scio ubi sit rex latronum, tibi que indicabo si fidem dederis te promissis staturum». Data fide, homo persequitur: «Ego sum Corocotta quem tu persequeris, ipse me defero, fidem liberato.» Audacia tanta commotus Octavius paulisper dubitavit num imprudentem severe castigaret. At non potuit hominis virtutem non mirari. Et cum opus esset ad bellum profecturo adversus Antonium strenuis et constantibus viris, qui Italiam in pace tenerent, Corocottam sibi conciliare decrevit.

PALAESTRA LATINA

MENSTRUUS DE LATINITATE COMMENTARIUS

Pretium subnotationis annuae. solutione antelata, est 6 pesetarum in Hispania, 7 in America et Lusitania, 8 in reliquis civitatibus. Pretium mittatur oportet ad Administratorem: CERVERA (Lérida) - Universidad - España

ROSARUM VALLIS

*Est prope Lipsiacos muros gratissima silva,
Vallis fecerunt et rosa nomen ei.
Elstera lambit eam, lambit quoque Plissa virentem,
Nascuntur large quercus et alnus ibi.
In viridi prato lacus est aspergine multa
Inque lacu cygni pisciculique natant.
Parvus in arboribus gestitque salitque sciurus
Et philomela melos cantat in arboribus.
Dum resonant vario frutices modulamine circum,
Insidet in prati floribus agmen apum,
Ambulat inque viis reficetque labore peracto
Se populus, strepitu quod caret urbis ovans.
Nil quoque dulcius est, haec quam lustrare virecta
Et sua gramineo membra levare toro.
Ante oculos nostros ludunt puer atque puella,
Quos patulae quercus umbrat opaca coma.
Omnia laeta vigent, nil non versatile cernis:
Utque susurrat apis, rana coaxat aquis.
Sole cadente domum redeunt silvamque relinquunt
Omnes, naturae quos animabat amor.*

FRIDERICUS C. HULTGRENN

Horatius poëta philosophus

Cujus generis sit haec philosophia Horatiana postea dicitur. Jam pro commoditate *Ephemeridem* legentium PALAESTRAM LATINAM, sequentia capita evolvement sine nitore et palaestra: 1) Horatii juventutem, studia, philosophiam: 2) Quid circa Deum ejusque Providentiam

Horatius docuerit; 3) Conversionem Horatii, quam vocant. Brevitate consulere curabimus simul et perspicuitati, ne id nobis accidat quod Venusinus poëta inqueiebat: Brevis esse laboro, obscurum fio.¹

I. HORATII JUVENTUS, STUDIA, PHILOSOPHIA

1. Natus est Horatius an. 689 ab Urbe condita, an. 63 ante Christum,

consulatu L. Manlii Torquati et L. Aurelii Cottae juxta illos versus nostri poëtae:

*Tu vina Torquato move consule pressa meo*²

*O nata mecum consule Manlio;*³

mortuus autem est an. 746 mense novembri, ideoque priusquam Christus nasceretur, aetate an. 57.

Prodiit in lucem Venusiae, silvis circumdatae, Appuliae oppidi⁴ e patre liberto ac paupere, in quo nunquam erubescit, immo addit amanter:

*Nil me paeniteat sanum patris hujus.*⁵

Ipsemet poëta originem, studia, conditionem suam describit versibus egre-

giis: summatim haec omnia colligimus.

Nunc ad me redeo libertino patre natum,

Quem rodunt omnes libertino patre natum,

Nunc quia sim tibi, Maecenas, convictor: at olim

*Quod mihi pareret legio Romana tribuno.*⁶

Duabus ex causis rodebant Horatium ejus inimici; quoniam fuerat Romanae legionis tribunus in bello civili, et quod tunc erat Maecenae convictor et

amicus; ipse tamen invidios spernebat nec sumebat superbiam quaesitam meritis.⁷ Ideo prosequabatur:

Non ego me claro natum patre, non ego circum

Me Saturejano vectari rura caballo,

Sed, quod eram, narro... Magnum hoc ego duco

Quod placui tibi, qui turpi scernis honestum,

*Non patre praeclaro, sed vita et pectore puro*⁸

2. Quibus ille studiis ab ineunte aetate sese imbueret, egregie exponit; ad-

didicit ergo Venusiae, Romae, Athenis:

Si neque avaritiam, neque sordes aut mala lustra

Objiciet vere quisquam mihi, purus et insons,

Ut me collaudem, si et vivo caris amicis;

(1) Art. p. 25-26.—(2) Od. V, XIII, 6.—(3) Od. III, XXI, 1; amphora.—(4) Od. I, XXVIII, 25-27.—(5) Sat. I, VI, 89.—(6) S. I, VI, 45-48.—(7) Od. XXX, 14-15.—(8) S. I, VI, 58-64.

*Causa fuit pater his, qui macro pauper agello
Noluit in Flavi ludum me mittere, magni
Quo pueri magnis e centurionibus orti,
Laevo suspensi loculos tabulamque lacerto,
Ibant octonis referentes idibus aera;
Sed puerum est ausus Romam portare docendum
Artes, quas doceat quivis eques atque senator
Semet prognatas...¹*

Non tantum pater ausus est filium Romam portare docendum; verum ipsum comitabatur ad praeceptores, ne moribus corrumperetur, qua de causa optimus pater a filio magnis laudibus merito cumulatur:

*Ipse mihi custos incorruptissimus omnes
Circum doctores aderat. Quid multa? pudicum
(Qui primus virtutis honos) servavit ab omni
Non solum factu, verum opprobrio quoque turpi;
Nec timuit sibi ne vitio quis verteret, olim
Si praeco parvas aut, ut fuit ipse, coactor
Mercedes sequerer; neque ego essem quaestus: at hoc nunc
Laus illi debetur et a me gratia major.
Nil me paeniteat sanum patris hujus, eoque
Non (ut magna dolo factum negat esse suo pars,
Quod non ingenuos habeat clarosque parentes)
Sic me defendam. Longe mea discrepet istis
Et vox et ratio...²*

Nullum dubium quin magnus Horatius fuerit optimus amantissimusque filius, qui propterea et patri laudes debitas tribuit et majorem gratiam reddit.

*Romae nutriri mihi contigit atque doceri
Iratu Grajis quantum nocuisset Achilles;
Adjecere bonae paullo plus artis Athenae;
Scilicet ut vellem curvo dignoscere rectum,
Atque inter silvas Academi quaerere verum...³*

In hujusmodi locum ait quidam commentator: studiorum olim initium ducebant pueri ab Homeri Achille; unde proverbium de rudi et illiterato: *Ne iratum quidem Achillem novit.*

Quinam vero ejus doctores Athenis

Dein Athenas profectus, septem ibi annos philosophiae potissimum morali operam navavit audivitque philosophos Platonicos, quemadmodum ipse testatur inquiring:

fuerint non constat, neque de illis uspiam mentionem habet ipse poeta: ceterum hic verba Ciceronis referre possemus, quibus filium saepe admonet, ut philosophiae disciplinam addiscendam connitatur: «Te annum jam audientem

(1) S. I, VI, 68-78.—(2) S. I, VI, 81-93.—(3) Ep. II, II, 41-45.

Cratippum idque Athenis, abundare oportet praeceptis institutisque philosophiae propter summam et doctoris auctoritatem et urbis, quorum alter te scientia augere potest, altera exemplis; * Horatius vero scientiae adipiscendae gratia huiusmodi iter susceperat.

Adjungit praeterea se inter silvas Academi verum quaesivisse. Erat enim Academia locus Athenis suburbanus, arboribus multis amoenus, illustrium etiam virorum monumentis exornatus, ubi philosophiam primus docuit Plato. Discipuli Platonis dicebantur Academici de quibus Laertius non sine lepore dixit:

*Hos inter dux ille Plato celcissimus ibat
Cujus ab ore melos manabat, quale Academi
Arbustis lepida modulantur voce cicadae.*

Cicadae Athenienses nostris longe melius canere profecto debebant; secus parum honoris Platoni tribuit poeta.

3. Insignes Athenae plus doctrinae Horatio contulerunt, nimirum, ut vellet

curvo discernere rectum, hoc est, pravum nosse ab honesto distinguere. Verum haec scientiae moralis studia totam per vitam est prosecutus, quemadmodum ipse testatur saepius:

*Ingenium, sibi quod vacuas desumpsit Athenas
Et studiis annos septem dedit, insenuitque
Libris et curis. ²*

Ideo legebat Homerum, qui velut optimus scriptor epicus exemplis ostendit

loculentis quid fugere, quid sectari debeas:

*Trojani belli scriptorem, maxime Lolli,
Dum tu declamas Romae, Praeneste relegi:
Qui, quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non
Plenius ac melius Chrysippo et Crantore dicit ³*

Totis viribus studio disciplinae moralis incumberebat, eamque caelestem

sapientiam sicuti et virtutem appellabat:

*Nunc itaque et versus et cetera ludrica pono,
Quid verum atque decens curo et rogo et omnis in hoc sum ⁴
Quo te caelestis sapientia duceret, ires. ⁵
Nunc agilis fio et mersor civilibus undis,
Virtutis verae custos rigidusque satelles. ⁶*

4. Horatius habetur communiter uti philosophiae epicureae sectator; neque ab hac opinione abhorre videtur

quod ipse poeta, Tibullum consolans scribit:

*Me pinguem et nitidum bene curata cute vises,
Cum ridere voles Epicuri de grege porcum ⁷*

Verum hoc non ex animi sententia, sed joco et sale Horatius dixisse perhibendus est; ipsemet namque fatetur nul-

lum doctorem sequi, in nullius magistri verba jurare:

(1) Cic. De Offic. I, 1.—(2) Ep. II, II, 81-83.—(3) Ep. I, II, 1-4.—(4) Ep. I, I, 10-11.—(5) Ep. I, III 27.—(6) Ep. I, I, 16-17.—(7) Ep. I, IV, 15-16.

*Condo et compono quae mox depromere possim:
Ac ne forte roges, quo me duce, quo lare uter,
Nullius addictus jurare in verba magistri,
Quo me cunque rapit tempestas deferor hospes.*¹

Ita poeta fidei philosophicae professionem emittit; cum vero addit, quo lare utar, idem valet atque qua schola, qua secta philosophica utatur, sicut vocat alibi scholam vel domum Socraticam,² sicut Cicero Aristotelis sectatores appellat familiam peripateticorum.³

Quocirca interdum Stoicos, interdum Epicureos inridet egregie:⁴ ipse vero sibi potuit assumere, quod Tullius scribit:

«Nullis unius disciplinae legibus adstricti, quibus in philosophia necessaria pareamus; quid sit in unaquaque re maxime probabile semper requirimus;⁵ et rursus: «Certis quibusdam destinatisque sententiis quasi addicti et consecrati sunt eaque necessitate constricti, ut etiam, quae non probare soleant, ea cogantur, constantiae causa, defendere».⁶

II. QUID DE DEO EJUSQUE PROVIDENTIA SENTIAT HORATIUS

5. Existentiam Dei agnoscebat Epicurus, verum certo negabat divinam providentiam;⁷ quam quidem sententiam

*Nam bene qui didicere deos securum agere aevum.*⁸

Epicureorum foctorem redolent verba Horatiana quae sequuntur:

Credat Judaeus Apella

Non ego: namque deos didici securum agere aevum,

Nec, si quid miri faciat natura, deos id

*Tristes ex alto caeli demittere tecto*⁹

Sine dubio loquitur hic Epicureus philosophus; verum haec scribebat circa an. 727, quando poeta scilicet aetatem agebat duodetriginta annorum; postea hanc turpem sententiam cum verbis tum operibus certo recantavit.

Etenim Venusinus poeta Dei existentiam admittit, immo insinuat divinam naturam esse individuum,¹⁰ etiamsi possit mundi imperium cum aliis dividere; ac pluries canit pulcherrime divinam pro-

videntiam, more cicadum canebat:

videntiam, quae passim omnia elargitur bona et singulis personis et civitati omnique reipublicae sive imperio; divina providentia superbos demittit, pauperes sublevat, summum imperium ac dignitatem transfert, Romanum populum et punivit et gloriosum ac triumphans reddidit: quare cultu et sacrificiis Deus est honorandus.

Primum omnium admittit Horatius divinam providentiam circa singulos ho-

¹⁾ Ep. I, I, 12-15.—(2) Od. I, XXIX, 14.—(3) Cic. De divinatione II, 1.—(4) Cf. Sat. II, III; IV; in prima contra Damasippum, stoicum, quod omnes homines desipiant; in altera contra Catium, epicureum, cuius philosophia tota in culina est.—(5) Cic. Tuscull. IV, 7.—(6) Tuscull. II, 2.—(7) Bréhier, Histoire de la philosophie I, p. 354-355.—(8) Lucr. VI, 57.—(9) Sat. I, V, 100-104.—(10) Od. I, XII, 17-18:

Unde nil majus generatur ipso.

Nec viget quidquam simile aut secundum.

De sensu horum versuum disputant interpretes; mens tamen Horatii forsitan haec sit; unus tantum est Deus summus, princeps, qui res hominum ac deorum, qui mare ac terras variisque mundum temperat horis (vv. 14-16).

mines, cum agnoscit magno vitae periculo effugisse, Deo propitio:

Di me tuentur, dis pietas mea

*Et musa cordi esto.*¹

Me truncus illapsus cerebro

Sustulerat, nisi Fannus ictum

*Dextra levasset*²

Non sine diis animosus infans

Non me Philippis versa acies retro,

Devota non extinxit arbos,

*Nec Sicula Palinurus unda*³

Ad Tibullum scribens ajebat:

Di tibi formam,

*Di tibi divitias dederunt artemque fruendi*⁴

Deus omnia gubernat, immittit imbres, nives, diram grandinem; agit poeta noster de prodigiis mortem Caesaris secutis:

Jam satis terris nivis atque dirae

Grandinis misit Pater: et rubente

Dextera sacras jaculatus arces,

*Terruit urbem.*⁵

Ideo preces in Deum laudat mala avertendi gratia, quanvis non ad amussim

Annuit invito Caelestium numine Rector,

Quo tunc et tellus et horrida contremuerunt

*Aequora concussitque micantia sidera mundus*⁹

Si enim reges divino subduntur imperio, eo magis ceteri homines: bene poeta expressit hujusmodi sententiam.

Scimus, ut impios

Titanas immanenque turbam

Fulmine sustulerit caduco,

Qui terram inertem, qui mare temperat

Ventosum et urbes regnaque tristia.

Divosque mortalesque turbas,

*Imperio regis unus acquo.*¹⁰

orationis naturam exponat:

Quem vocet divum populus ruentis

Imperi rebus? prece qua fatigent

Virgines sanctae minus audientem

*Carmina Vestam?*⁶

6. *Deus in ipsos reges exercet imperium; nemo mortalium quantumvis potens, quamvis suprema potestate gaudeat, exemptus est a lege divina; Deus namque vindex est omnium. Dicedat Plautus: Quasi tu nescias repente ut emoriantur humani Joves, id est, reges et principes. Magnifice igitur canit poeta noster:*

Regum timendorum in proprios greges,

Reges in ipsos imperium est Jovis,

Clari Giganteo triumpho,

*Cuncta supercilio moventis*⁷

Suetonius dicebat quoque: Est in genere et sanctitas regum, qui plurimum inter homines pollent, et caerimonia Deorum, quorum ipsi in potestate sunt reges.⁸

Notetur sententia Homerica, *cuncta supercilio moventis*; indicat sublimi modo Dei omnipotentiam. Catullus etiam cecinit egregie:

Hic poeta philosophus iterum videtur agnoscere unum solum Deum, a quo pendeat universi gubernatio et imperium.

7. *Divina providentia donat propitia terris magnos viros ac tuetur arma Romana adversus Carthaginenses. Nihil Caesare grandius aut pretiosius numina propitia terris donaverunt aut donabunt, etiamsi revocetur saeculum vetus aureum:*

(1) Od. I, XVII, 13-14.—(2) Od. II, XVII, 27-29; cf. Od. XIII.—(3) Od. III, IV, 26-28.—(4) Od. I, II, 1-4.—(5) Ep. I, IV, 6-7.—(6) Od. I, II, 25-28.—(7) Od. III, I, 5-8.—(8) Suet. Jul. Caes. c. 6.—(9) Catull. 64, 204.—(10) Od. III, IV, 42-48.

Quo (Caesars Aug.) nil majus meliusve terris
 Fata donavere bonique divi
 Nec dabunt, quamvis redeant in aurum
 Tempora priscum ¹

Nil Claudiae non perficient manus
 Quas et benigno numine Juppiter
 Defendit et curae sagaces
 Expediunt per acuta belli ²

Deus populos religiosos adjuvat, auget, amat; et quoniam populus Romanus pius est in deos, quos observat et colit idcirco imperium orbis illi donaverunt.

*Diis te minorem quod geris, imperas.
 Hinc omne principium huc refert*

[exitum ³

Deo accepta refer, Romane, tum imperii primordia, tum propagationis et amplificationis incrementa et felicem quarumcunque rerum exitum.

Contra religio neglecta causa fuit calamitatum, quas tulit Italia.

*Diis multa neglecti dederunt
 Hesperiae mala luctuosae ⁴*

Deus igitur vitia tum singulorum hominum tum ipsorum populorum juste punit. Mortale genus ob sua crimina Deum ad iram provocat movetque.

*Audax omnia perpeti
 Gens humana ruit per vetitum et nefas*

*Audax Iapeti genus
 Ignem fraude mala gentibus intulit.*

*Semotique prius tarda necessitas
 Leti corripuit gradum*

*Nil mortalibus arduum est.
 Caelum ipsum petimus stultitia neque
 Per nostrum patimur scelus
 Iracunda Jovem ponere fulmina ⁵*

8. *Oratio sive privata sive publica fidei professionem in divinam providentiam mirifice testatur.* Horatius autem precabatur ad bona temporalia obtinenda et carmen saeculare ad precem publicam composuit.

*Per meos fines et aprica rura
 Lenis incedas abeasque parvis
 Aequus alumnis;*

*Si tener pleno cadit baedus anno,
 Larga nec desunt Veneris sodali
 Vina crateres; vetus ara multo
 Fumat odore ⁶*

Diebus festis cessabat labor et pagani ipsi festa haec agentes laetitiae vacant.

*Ludit herboso pecus omne campo,
 Cum tibi nonae redeunt decembres:
 Festus in pratis vacat otioso*

Cum bove pagus ⁷

Si praeterea deos rite colueritis et pie supplicaveritis, licet modica offerentes munera, placatos illos habebitis.

Caelo supinas si tuleris manus,

*Nec pestilentem sentiet Africum
 Fecunda vitis... Te nihil attinet
 Tentare multa caede bidentium*

*Immunis aram si testigit manus,
 Non sumptuosa blandior hostia
 Mollibit aversos Penates
 Farre pio et saliente mica ⁸*

(1) Od. IV, II, 37-40. (2) Od. IV, IV, 73-76. (3) Od. III, IV, 5-6. (4) Od. III, VI, 7-8. (5) Od. I, III, 25-40. (6) Od. III, XVIII, 2-8. (7) ib. 9-12. (8) Od. III, XXIII, 1, 5, 25-30.

Sensus videtur esse: etiamsi non offeras Deo ingentia munera, tam litabis tamque obtinebis quod postulas, exiguo quovis sacrificio, quam magno et sumptuoso; si modo vitae innocentiam et pietatem et religionem erga Deum exhibeas.

Audiamus aliam precem Horatianam, qua nihil aliud poscat ab Apolline vatium patrono praeter mentem sanam in corpore sano; non iudicamus de prece, sed existentiam testamur.

*Quid dedicatum poscit Apollinem
Vates? Quid orat, de patera novum
Fundens liquorem?*¹

Non opimas segetes feracis Sardiniae, non grata armenta aestuosae Calabriae, non aurum aut ebur Indicum, non rura; quoniam me pascunt olivae, me cithorea levesque malvae; sed

*Frui paratis et valido mihi,
Latoc, dones et precor integra*

*Cum mente nec turpem senectam
Degere nec cithara carentem*²

Contentus suis humilibus poderibus Deum non obtundit precibus aliis de rebus; satis beatus unicus Sabinis³.

Multa petentibus

*Desunt multa; bene est cui Deus obtulit
Parca, quod satis est, manu*⁴.

Postremo Carmen Saeculare est hymnus, quo fit oratio publica ad bona pro toto Romano populo adprecanda.

*Phoebe silvarumque potens Diana,
Lucidum caeli decus, o colendi
Semper et culti, date quae precamur
Tempore sacro*

*Supplices audi pueros, Apollo;
Siderum regina bicornis, audi
Luna, puellas:*

*Di, probos mores docili juventae,
Di, senectuti placidae quietem,
Romulae genti date remque prolemque
Et decus omne*⁵

Ex Horatianis sententiis hactenus inspectis, planum fecimus, Venusinum poetam et philosophum, quod Dei providentiam attinet, e castris Epicureorum aufugisse. Jam in aliud procedat oratio et disputatio nostra.

III. DE HORATII CONVERSIONE, UT VOCANT

9. Horatiani commentatores seu interpretes loqui solent de conversione nostri poetae atque ita rem evolvunt.

Horatius sua in juventute plus minusve vitiis indulsit, religionem haud coluit, in castra Epicureorum sese coniecit; mox vero ad meliorem frugem revocatus, et vitam degit morigeram, religionem in praxim deduxit, doctrinis Epicuri valedixit, uno verbo, errores recantavit et doctrinam moralem satis puram sectatus est. Quocirca de ejus salute

bene possemus cogitare et Dantis verba usurpare:

*Vidi quattro grand 'ombre a noi venire,
Sembianzu avevan né trista né lieta.*

*Quegli é Omero poeta sovrano:
L'altro é Orazio satiro, che viene,
Ovidio é el terzo, e l'ultimo Lucano*⁶.

Arguit seipsum poeta, quod Epicureos secutum cultum deorum neglexerit; verum praestat in antecessum odem XXXVI celeberrimam proferre.

(1) Od. I, XXXI, 1-3.—(2) Od. I, XXXI, 17-20.—(3) Od. II, XVIII, 11-14.—(4) Od. III, XVI, 42-44.—(5) Carm. saecul. 1-6; 34-36; 45-48.—(6) Dante, Infern. IV, 83 sqs.

*Parcus deorum cultor et infrequens.
Insanientis dum sapientiae
Consultus erro: nunc retrorsum
Vela dare, atque iterare cursus
Cogor relictos.*¹

Numinum rarus et remissus venerator fui quidem; parce ac rare sacrificiis ac precibus Deum colui: immo omnes religiones spernens in gravissimum errorem impegit. Secutus est igitur Horatius *insanientem sapientiam*, de qua divus Paulus egregie dixit: *Dicentes se esse sapientes stulti facti sunt*², quamque Gregorius Naziancenus vocat *insipientem sapientiam*, ἀσοφος σοφία et Augustinus *insipienter sapere*³; sapientiae ergo insanientis conoultus idem est atque *vana et*

*Fulmina gignit e crassis alteque putandum est
Nubibus exstructis; nam caelo nulla sereno,
Nec leviter densis mittuntur nubibus unquam.*⁵

Quare inquit Horatius: video non solum coactis et collisis nubibus fulgura et tonitrua fieri, sed puro etiam caelo; quod cum praeter naturam sit, divinum esse oportet; hinc ergo sapientior effectus Jovis potentiam, numen iramque revereri disco. Et poeta noster argumentum prosequitur magnificentissime.

*Quo bruta tellus et vaga flumina.
Quo Styx et invisibilia horrida Taenari
Sedes, Atlantesque finis
Concutitur. Valet ima summis
Mutare, et insignem attenuat Deus,
Obscura promens. Hinc apicem rapax
Fortuna cum stridore acuto
Sustulit: hic posuisse gaudet*⁶

Jovis fulmine summa et infima commoventur; ipsi quoque inferi, tonante Jove, obstupescunt; et limites occidentis ad mare Atlanticum concutiuntur; deprimunt excelsa, attollunt abjecta; utque

perniciosa sapientia doctus.

Quocirca nunc retrorsum vela dat, hoc est, intelligens se a recto aberrasse cursu, in contrarium convertitur atque iterare cogitur relictos cursus; fateri cogitur hunc a Deo orbem regi resque humanas ab eo curari. Additque rationem ob quam mente mutatus est te rectam viam arripuit.

*Namque Diespiter
Igni corusco nubila dividens
Plerumque per purum tonantes
Egit equos volucremque currum*⁴

Etenim Diespiter, hoc est, pater diei, auctor lucis, tonavit puro ac sereno caelo; quod philosophia Epicurea non admittebat, teste Lucretio:

Seneca ait,
*Ima permutat brevis hora summis*⁷

Deus ergo non per signa caelestia solum, verum per magnas etiam rerum humanarum mutationes suam commotrat omnipotentiam; quare opes, amplissimas dignitates, honores, imperium ipsum ab istis aufert, ut aliis statim conferat tradatque; hunc humiliat et hunc exultat, inquit divinus Psalter⁸; et Psalteria dividit, Beata Virgo, canebat; *Deposuit potentes de sede et exaltavit humiles*⁹ Magna ergo et Horatius sonavit, cum dixit:

*Et insignem attenuat Deus,
Obscura promens.*

Quoniam mihi tempus non est, neque PALAESTRA LATINA hujusmodi elucubrationis indiga, finem huic inquisitioni pono. Valet et vivite!

EULOGIUS NEBREA, C. M. F.

(1) Od. I, XXXIV, 1-5. — (2) Rom. I, 22. — (3) De Civ. Dei, XVII, XIII: Hoc tam magnum bonum (pacis promissae) quisquis in hoc saeculo et in hac terra sperat, insipienter sapit. — (4) O. I, XXXIV, 5-8. — (5) Lucret. VI, 245-247. — (6) O. I, XXXIV, 9-16. — (7) Senec. Thyestes, 398. — (8) Ps. 74, 8. — (9) Lc. I, 52.

O FONS BANDUSIAE....

(HORAT. III, OD. XIII)

Ut primum hanc bellam carminis XIII, libri III interpretationem Hispanam *saneto* inclusam, perlegi, illico putavi eam, aliquo commentariolo praemisso, in lumen proferre, ut et interpreti laus inde merita eveniret et ipsi HORATIO in bimillenario natalis testimonium amoris exsisteret. Quo melius ergo carmen intellegamus, aliquibus adjunctis historicis illustremus.

Et in primis quem Bandusiae fontem spectat Horatius?—Multa quidem excogitata atque inquisita sunt ut res omnino dilucida redderetur. Duae tamen dumtaxat opiniones probabiliores exsurgunt. Quarum prima in circumjacentibus Venusiae locis, sex milliariis ab ea distantibus fontem collocat; nec inconsiderate quidem: in quadam enim Papae Pascha-

lis II bulla, anni 1113, fons Bandusinus ibi manans adducitur, quem aliqui dicunt poetam in hoc carmine respicere, atque ita id enodant: Brundisio rediens Horatius cum Maecenate anno 37, Venusiam visit, fontemque Bandusium accedit, qui eo carior erat, quod in pueritia «ludo fatigatum» toties eum suis blandis aquis recreasset, flagrans itaque desiderio hunc praeclarum fontem canendi, hanc odam composuit sacrificiumque crastinum instituit. Mihi vero secunda potius arridet opinio, quae et primam aliquo modo coërcet. Omnibus comperatum est in fundo Sabino Horatio donato ab Augusto, fontem inesse, quem paulum silvae obtegebat, ut ex his versibus constat:

«*Hortus ubi et tecto vicinus jugis aquae fons*

Et paullum silvae super his foret» (Sat. II, 6, 2 3)

Quaenam arbores hanc silvam constituent, aperte alias declarat.

«*Temperiem laudes. Quid,..... si quercus et ilex*

Multa fruge pecus, multa dominum juvet umbra?» (Ep. I, 168-10)

Animadvertite igitur fontem quo de agitur in praesenti oda, illicibus quoque opacatum scaterere. Nihil itaque mirum si jucundissimus hic fons quo «nec frigi-

dior Thracam nec purior ambiat Hebrus», memoriam natalis Bandusii fontis repetat atque id nomen fonti Sabino imposuerit:

«*Fons etiam rivo dare nomen idoneus»* (Ep. I, 1612)

Sed de loco haec nunc; nunc de tempore, quo carmen conscriptum est, aliqua brevi dicamus. Etsi quod ad annum nihil certi habetur, videtur esse compositum pridie ejus diei, quo *festas fontanalia* peragebantur. Omnibus enim notus est cultus erga fontes a Romanis habitus, utpote qui in eis aliquem divinum spiritum «numen aquae» (Iuv. Sat. III, 19)

residere putabant; ad hoc igitur celebrandum festa fontanalia constituta sunt die 13.^a O&obris, in quibus, ut ait Varro, «in fontes coronas jaciunt et puteos coronant» (De ling. lat. VI, 22).

At Horatius non modo flores conjicere verum etiam haedum victimam caedere pollicetur; etsi id ritus fontinaliorum nusquam postulare invenimus, tamen

hujusmodi sacrificia alias quoque apud auctores romanos legimus. Martialis, verbi gratia, ut se votis exsolvat, «furtivam quod bibit aeger aquam, porcarn virgini seu nymphae fontis immolat» (VI, 47, 6) Ipse quoque Ovidius regem Numam simile sacrificium fonti litasse autumat: «Huc venit et fonti rex Numa mactat ovem». (Fast. III, 300) Age porro merum. quod a se oblatum iri cum floribus pollicetur, omnibus sacrificiis aderat, ut libationi inserviret.

His igitur enodatis, ipsum carmen aedamus. Duabus praecipuis partibus constat; quarum prima festum celebrandum declarat, secunda autem laudes fontis extollit; et in una quaque sic mihi videntur sententiae conglutinari. In primis vivida fontis pictura, quae ob oculos nostros per totum carmen obversetur; sed adeo amore fontis abundat, ut consuetis muneribus quae a ritu fontinaliorum proficiscuntur, haedum adjungere constituat; quem quidem haedum, ne pro vulgari munere habeatur, omnibus ju-

cundis acceptisque notis, quae illum singularem reddant exornat. Munere depicto ad carum fontem tanto dono dignum, vergit; cujus inter laudes has quidem recensere par est: eum ardore aestivo minime tempore meridiano tangi; praebere frigus amabile tauris vomere fessis pecorique vago; ea denique pulcritudine atque amoenitate praeditum esse, qui posteritati mandari mereatur; quod nimirum assequetur, cum ipse Horatius celebret

*«cavis impositam ilicem
saxis, unde loquaces
lymphae desiliunt...»*

Equidem omnia me exposuisse arbitrator, quae ad rectam carminis intelligentiam conducere possunt. Nunc igitur nihil restat, nisi ut ipsam odam directe degustemus; et ad id potius quam alienum iudicium, quod nosmetipsi de ejus meritis fecerimus, considerare praestabit. Itaque unusquisque et de oda et de interpretatione, quam infra perhibemus, prout cuique libeat sententiam ferat.

*O fons Bandusiae splendidior vitro
dulci digne mero non sine floribus
cras donaberis haedo,
cui frons turgida cornibus
primis et venerem et proelia des-
[tinat
frustra, nam gelidos inficiet tibi
rubro sanguine rivos
lascivi suboles gregis
Te flagrantis atrox hora Caniculae
nescit tangere, tu frigus amabile
fessis vomere tauris
praebeas et pecori vago.
Fies nobilium tu quoque fontium
me dicente cavis impositam ilice
saxis unde loquaces
lymphae desiliunt tuae.*

Fuente Bandusia más que el cristal clara,
a quien ofrendan dulce vino y flores;
mañana agradecido a tus favores
un cabritillo inmolaré ante tu ara.

El cuerno en su testuz ya le apuntara,
mas sueña en vano en lides y en amores,
que retoño de greyes bullidores
teñirá con su sangre tu onda cara.

De la arada al volver, si el sol calcina,
refrigera a los bueyes tu frescura
y al hato amante de tu césped tierno.

Celebraré el peñón y vieja encima
do brota tu raudal, que allí murmura,
y con mi verso haré tu nombre eterno.»

SALVATOR G. NOGALES, S. I

Chavertoniae - 26 - IX - 1935.

Molae Subterranae

SCAENA QUINTA

PROBUS, CAECILIUS, NUMIDA

PROBUS. — (*non observatus intrat et in scaena extrema consistens vocat*): Numida! (*Probus Numidam abire signo jubet. Numina inclinat caput et abit. Caecilius capite inclinato ad dextram partem constitit. Probus ad laevam partem assidit in sella curuli et non respiciens dicit*): Mi filii! (*Caecilius non movetur. Probus ad eum conversus dicit*): Veni ad me! (*Caecilius accedit capite submisso*). Dic mihi, Caecili, adamasne patrem senem? Secundum Deum tu solus in terra mihi es praesidio ac solacio; utinam gloriari mihi liceat, quod filius meus sit prudens et obsequiosus.

CAECILIUS. — (*alacer*) Talis esse studeo, pater.

PROBUS. — Te in atrium intrans cum Numida conloquentem inveni. Attamen te cum servis sermocinari saepe vetui. Neque enim quidquam ab eis discas. Quos caritate amplexaris, talem eorum familiaritatem aspernor. Quid tibi dixit Numida?

CAECILIUS. — Benigniori unquam domino quam tibi se famulatum esse negavit.

PROBUS. — Nihil aliud?

CAECILIUS. — Narravit, quam splendida spectacula acturi sint cras in amphitheatro.

PROBUS. — Et tum?

CAECILIUS. — Patrem a prioris domini filio esse deceptum, quod filius a servo tutore ductus esset non in scholam, sed theatrum.

PROBUS. — Satis est; Numida caveat!

CAECILIUS. — Sed Numida me monuit, ne ego agerem ita sicuti nequam iste.

PROBUS. — Num mihi parabis curas? Usurum cares, ut intellegas, quanta fallacia insit in animis quarundam servorum. Abhinc quinquentium Narses cubiculariorum meorum mihi videbatur fidelissimus, tamen e conspectu

aliquando evolavit. Aufugit ingratus iste. Quis ne Numidam quidem proditorem esse posse mihi confirmabit? Accedit, quod est paganus et homo Afer.

CAECILIUS. — (*manibus complicatis*) Ne fractus sis, pater! Nunquam te afficiam tam acerbo maerore!

PROBUS. — Confido tibi, mi filii, et te in officio mansurum tam firmiter spero, ut magnificum donum tibi reservaverim epistulam a Paulo Apostolo ad Romanos missam involucro aurato reconditam; libro autem impressum fulget meum nomen una cum tuo.

CAECILIUS. — Illene liber esse videtur, quem in mensula mea positum modo vidi?

PROBUS. — De quo libro loqueris? Abi, affer illico eum, ut videam!... Quis ausus est in cubiculum penetrare?

CAECILIUS. — (*affert illico librum*) Hic est, pater!

PROBUS. — (*considerat examinatque librum*) Indignum! Unde habes? Quis tibi dedit?

CAECILIUS. — Arbitratus sum te...

SCAENA SEXTA

ITALICUS, PROBUS, CAECILIUS

ITALICUS. — Tribunus quidam juvenis tecum, domine, vult conloqui

PROBUS. — Indicavitque nomen?

ITALICUS. — Nomen manifestare noluit; sed incredibile delectatione rapi videtur imaginibus aspectis, quae sunt in atrio.

PROBUS. — (*meditatus*) Utinam tandem sit! Induc (*ad Italicum*) eum! (*Italicus abit*)

CAECILIUS. — Quis, pater, erit ille tribunus?

PROBUS. — (*surgit*) Fortasse filius amitae tuae, sororis meae miserrimae. Abhinc quinque annos nomen dedit militiae...

SCAENA SEPTIMA

VALENS, PROBUS CAECILIUS tum NUMIDA

VALENS.—(*intrat manibus extensis*) Optime avuncule!

PROBUS.—Tumet ipse, mi Valens! (*amplexantur inter se*) Quantis deliciis abundo, quod diuturno tempore elapso in tuum complexum possum venire!

VALENS.—Hoc ipsum temporis momentum pluris aestimo quam omne aurum. In excubiis castrorum et pugnarum tumultis semper tui eram memor, et cum orabam pro matre, preces meae effundebantur etiam pro te.

PROBUS.—(*animo vehementer commoto*) Deus animo tuo pro hoc solacium denegare non potuit neque meae senectuti hoc firmamen.

CAECILIUS.—Mene appellas nihil?

VALENS.—Caeciliusne es? Non jam te noram. Me proficiscente eras puerulus... Nunc quam grandis es corpore!... En dextram! (*Dexteram ei porrigit*).

CAECILIUS.—Quando advenisti Romam?

VALENS.—Heri agmine novissimo stipatus; sed missus sum ad praesidia; hodie mane cum cohorte mea Urbem intravi, ut excubiis praessem palatii Imperatorii, et quam primum potueram properavi huc vos salutatum.

CAECILIUS.—(*dextram ejus comprehendens*) Vae! Quid dextram laesisti?

VALENS.—Exiguum vulnus Maximii hastis incisum.

PROBUS.—Quibus pugnis interfuisti?

VALENS.—Omnibus tribus et tertia commissa ab Imperatore nominatus sum tribunus.

CAECILIUS.—Narra, quaeso, de his rebus gloriose gestis!

PROBUS.—Age, narra quanta virtute milites nostri pugnaverint qua in animo meo revocetur memoria dierum, quibus gladio et scuto exornatus gloriam patriae nostrae defendebam. Sed defesum te esse censeo. Considera a latere avunculi! (*Caecilius affert sedile; Valens considet*). Numida! (*Numida intrat*)

Si quis me petiverit, cum exspectare jubebis et simulatque hic juvenis abierit, redibis. Pauca tibi dicam sub rosa.

NUMIDA.—(*secum loquitur*) Quid mihi erit dicturus? (*tarde se recipit, semper intuens Valentem*).

VALENS.—(*inter verba Probi obstupefactus faciem Numidae intuetur et ad Caecilium voce satis tenui dicit*) Quid est huic nomen?

CAECILIUS.—(*voce tenui*) Numida!

NUMIDA.—(*secum loquitur*) Quid oculis rigentibus me aspicit iste? (*abit*)

VALENS.—(*paululum meditantem secum loquitur*) Tamen errem forsitan.

PROBUS.—In tua, Valens, sum potestate.

VALENS.—Age, attende! Valentinianus, cum Maximum usurpatorem Alpes transisse nuntiatum esset, Mediolano relicta a fugit Thesalonicam. Cum militibus praetorianis imperatorem stipabant, Theodosius principem amore paterno excepit et profectus est magnis copiis regnum ei recuperaturus. Gloriae cupidus sub ejus signis militabam. Hostibus in Pannonia bis devictis, profecti sumus magnis itineribus Aquilejam. Militibus autem tunc ipsum in foro principali persolvebantur, stipendia et Maximus sedebat in solio. Accessus noster erat tam repentinus, ut omnes nos in Pannonia bellare censerent. Mea cohors ex silva juxta urbem sita magno impetu irruit et excubias ad portem dispositas occidit et in foro principali aggressa est hostes, quorum copiae primo impetu diffugerunt. Vociferabar: «contra solium, contra solium». Maximus se defendere conatus cecidit ictibus hujus (*ostendit gladium urique*) gladii occisus.

CAECILIUS.—Macte virtute! (*manibus plaudit*).

VALENS.—Corripui eum et traxi coram Theodosio et Imperator me nominavit tribunum.

PROBUS.—Glorior, quod sum avunculus tuus, mi Valens. Sanguis familiae Probi semper est generosissimus et no-

men nostrum in memoria posteriorum florebit. At pristinae gloriae gloriam addamus oportebit nobiliorem, qua opera conferamus ad triumphum religionis Christianae de cultu idolorum tandem peregrandum.

VALENS. — Num hoc fieri poterit?

PROBUS. — Certissime! Palaestinus, Augustinus Afer, Epiphanius Cyprius, Martinus Turonensis, Gregorius Nazianzenus per nuntios et epistulas me incitant, ut ultimas reliquias idololatriae Romanae destruamus.

VALENS. — Quibusnam rebus?

PROBUS. — Cras erit actio acerrima ac turbulentissima in senatu. Senatores postulant ac flagitant, ut restituatur Victoriae ara in senatu a Constantino destructa. Sacerdotes idololatriae pro viribus animos patrum inflammant; agetur utrum permaneant in munere an dispereant. Saepissime accipit Theodosius petitiones et litteras eorum, qui minitantur tumultum ac seditionem.

VALENS. — Et cum Imperator precibus cesserit? Consiliis clandestinis aulicorum et perversis magistratum machinationibus principes haud raro incitantur, ut pronuntient sententias lamentandas et iudicia iniusta.

PROBUS. — Imperatorem precibus nefariorum cessurum censeo minime. Equidem adero neque deerit consilium Ambrosii illius Mediolanensis. Siricius pontifex Romanus locutus est; omnes Christifideles cras supplicabunt Deo vero ac vivo. Nonne Theodosius in Oriente omnia delubra deorum destruxit? De ara iterum erigenda refertur ad senatum et ego contra referam, ut cultus deorum toto imperio prohibeatur. Quantum honorem nostro nomini tribuendum! Petrus fundamenta imaginum deorum concussit et Probus eas in viam prosrernet. Christus vincet et gladius quidam ejus erit Probus.

VALENS. — Cohortes autem, cum seditio exorta erit, sub armis erunt expeditae (*surgit*). Sed advesperacit, in pala-

lium mihi erit redeundum. Tribuatur tibi, avuncule, gloria ac victoria! Nonne prosequeris me, Caecilii, usque ad januam?

CAECILIUS. — Ecce adsum.

PROBUS. — Deus te defendat ac tueatur!

VALENS. — Mox redibo. Vale! (*dextram dat Probo et abit cum Caecilio*).

SCAENA OCTAVA

PROBUS, postea NUMIDA

PROBUS. — (*surgit et oculis prosequitur Valentem*) Etiam in armorum strepitu animus servavit illaesum et incorruptum! (*media in scaena*) Si adhuc vires, soror mea, quanto solacio tibi esset dies hodiernus... Triumphus religionis christianae! Conforta, mi Deus, mihi vires!... Concede nobis victoriam! (*tremefactus*); Et nunc una cum patribus obviam ibo Imperatori.

NUMIDA. — (*intrat cunctabundus*) Te, postquam tribunus discessisset, mecum locuturum dixisti.

PROBUS. — (*indignatus cum animi gravitate*) Interdixeram tibi, quominus cum filio conloquereris; et narrare ausus es turpia, quae mihi displiceant, et animum ejus imbuere praeceptis, quae dedeant Christicolam et Filium Probi senatoris.

NUMIDA. — Sed filio tuo, cum ex me quaesivisset prior, a me fuit respondendum.

PROBUS. — Vanas excusationes! Iussa nosti et hoc tibi sufficiet... Et hic liber?

NUMIDA. — Minime sum litteratus... (*secum loquitur*) Puerum nefandum!

PROBUS. — Quisnam in illa conclavia venire potuit?

NUMIDA. — (*umeros elevat*) Non sum cubicularius.

PROBUS. — Transeat! At si posthac semel conlocutus eris cum filio meo, in pistrina te includi jubebo. servi instar contumacis. Intellexistine me? (*cla-*

mat) Italice! (*Italicus venit afferens togam, quam sibi induit Probus*)

NUMIDA.—(*genibus flexis supplex orat*) Ignosce, domine!

PROBUS.—In pistrina! Comprehendistine? Memento! (*dextrorsum abit; Italicus eum subsequitur*)

SCAENA NONA

NUMIDA.—(*solus: genibus flexis, dum exiit Probus; tum exsilit*) Ego in pistrina, quibus inclusus moriar fame, debilitate, flagellis enecatus! Per barbam Jovis Capitolini! Facere potero, ut minarum te poeniteat, senex fatue! Neque tamen me includet Ne digito quidem unquam hominem attigit ullum. Minatur, latrat, neque tamen dubito, quin paucis lacrimulis animum ejus mollire possim atque mitigare. Dicam ei: Domine!... (*se lacrimas profundere simulat*) ha, ha, ha!... Prostratus... hi, hi, hi!... complector genua tua sacra... hu, hu, hu!... et animo lenito me elevabit... he, he, he! (*taetre ridens*) Homo Afer simulare potest flere, si opus erit, vibrare pugionem. Proinde forti animo, sis, Numida! (*audiuntur soni tubarum et «Macte Imperatori!» Incipit pompa triumphalis. (properat ad fenestram)*) En, penetrat quidem vi per multitudinem; appropinquat ad porticum. Minime dubito, quin sit Saturnius. (*se recipit a fenestra; morula*).

SCAENA DECIMA

SATURNIUS et NUMIDA

SATURNIUS.—Solusne es hic?

NUMIDA.—Solus cum daemone meo.

SATURNIUS.—Accipe (*dat ei marsupium*)

Sunt quinquaginta sestertia, quae nondum meruisti. Mandavi tibi, ut Caecilius adolesceret Romanus, non Judaeus. Blandire et falle, ut severitatem, qua pater ejus eum optime dirigit, abominetur ac detestetur. Ex triennio multa promittis, accipis pecuniam neque quidquam fit aliud.

NUMIDA.—Quoquo modo temptavi, sed semper frustra.

SATURNIUS.—Attamen desideras, ut haec pecunia sit tua. «Audentes fortuna juvat», sed te hominem esse ignavum animadverti sero.

NUMIDA.—Num ergo venisti, ut me objures atque increpites?

SATURNIUS.—Nequaquam, sed ut indicarem rationem agendi faciliorem et fructuosiore, Nos aram Victoriae in foro restitutos esse non ignoras; at Probus dominus tuus consilio nostro adversatur et Theodosius, qui se ei totum commisit consiliis ejus obsequitur.

NUMIDA.—Non comprehendo, quo modo huic rei me possim inmiscere (*sonus tubarum; uterque adit ad fenestram*) Comites Imperatoris (*plausus; cantus militum sollemnis*):

«Fulmineis gladiis Romanorum

[perlerunt

Hostes Imperii, te duce, Caesar, io!
Lauricomae legiones prosequimur

[phaleratae

Romuleum Caesarem vociferamur: oii
Vivas, Caesar ovans postratis

[hostibus, evax,

Imperium teneas fortiter unus, io!]

SATURNIUS.—(*prospicit per fenestram et exclamat*) Quantam hominum frequentiam! Quanta studia! Currus Theodosii triumphalis!... Cohortes!... Nos soli excludimur ab hac magnificentia, cuius decus praeclarissimum antea fulmus nosl. . . Dii perduint Imperatorem impium! (*Saturnius prehendi brachium Numidae, quem trahit ad scaenae frontem; loquitur arcana verba*): tunc Numida, totum irae meae furorem comprehendis et adjuvas?

NUMIDA.—Expone, quid sentias!

SATURNIUS.—Num tibi confidere potero certissime?

NUMIDA.—Dummodo pependerit pecuniam?

SATURNIUS.—Res secreta est; num me prodes?

(sequar)

Bibliographia

B. Ríos, O. S. B., — *Beda noster est.* — Typis Abbatiae Sti. Augustini de Ramsgate. Pp. 34.

P. Romanus Ríos Palaestrae nostrae laudator ac scriptor carissimus, commemoratione duodeciens centenaria obitus Sti. Bedae recurrente potiores ejusdem vitae collegit eventus atque ingeniose ad dramaticam exhibitionem aptavit in commodum juniorum monachorum, ut et ipsi exempla majorum prosequendo «per hanc lucis viam» iter ad Deum firmo pede perficere satagant. Scaenae illustrantur versibus sacris himnographiae tonicae quarum magister P. Romanus videtur.

W. Kroll. — *La sintáxis científica en la enseñanza del latín* — Trad. di 3.ª ed. alemana por A. Pariente. Centro de Estudios Históricos. Madrid 1935.

Alterum nunc volumen offerimus collectionis dictae *Manuales «Emerita» de lingüística y filología clásica*. In eo videsis sintaxeos Latinae notulas a grammaticis aut ignoratas aut praetermissas; nam grammatici Ciceronis tantum et Caesaris alteriusve clarioris scriptoris placita tradere solent; et tamen apud alios, praesertim apud vetustiores nonnulla sunt quae Latinae linguae syntaxim ac naturam declarant. Haec omnia collegit auctor, qui doctrinam non tantum proposuit sed pluribus confirmavit exemplis.

Opus professoribus valde commendamus: non omnia tamen discipulis proponenda.

Senofonte, Anabasi. Libro V. — Per cura di E. Turchi. Dante Alighieri S. A. E. Milano. Via T. Salvini, 1; 1935.

Dono accepimus hunc *Anabasis* librum scholis superioribus editum. Continet textum Graecum ab Arnoldo Hug recensitum, ordinationem grammatica-

lem, Italicam translationem ad litteram et ad sensum cum notulis minoris momenti.

In textu Graeco ordinationis grammaticalis errata notantur aliqua. Ceterum fini proposito respondet.

J. M.ª JIMÉNEZ, C. M. F.

Benedetti. — (Ivo. in S. Theol. Doctor). *Ordo Iudicialis Processus Canonici instruendi.* — Pro Curia et Tribunalibus diocesanis. In-8 max., 1934, pag. 166. — Casa Editrice Marietti, Via Legnano, 23 — Torino (118).

Cl. Auctor libri «Ordo iudicialis» lectoribus suum opus offerens, dicit se, uti advocatum apud S. Rom. Rotam, cognovisse pro plurimis Curia Ecclesiasticis necessitatem, pro omnibus utilitatem. Equidem jure meritoque liber deerat qui de processuum canonicorum ordine ex usu tractaret, et ei auctor optime providit.

Omnes ministri tribunalium dioecesanorum hunc perutilem librum acquirere debent.

Prof. Dr. O. Hellinghaus. *Lateinische Hymnen des Altertums u. Mittelalters.* — Aschendorff. Münster,

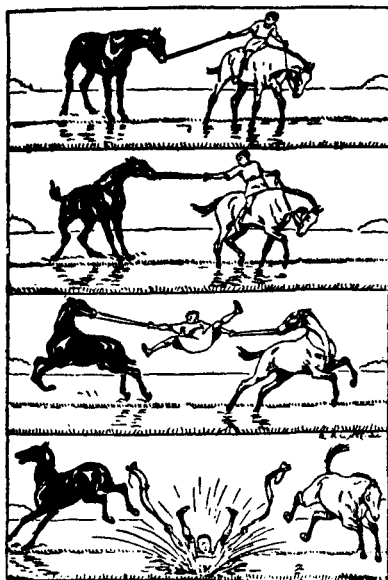
Opusculum simile illi quod mense Januario recensuimus *Confessionum Santi Augustini*. In eruditis prolegomenis editor disserit de arte hymnorum ecclesiasticorum et de peculiari eorum forma rythimica. Editio constat 50 hymnis, ex quibus alii ad aetatem antiquam, alii ad tempus Merovingiorum et Carolingiorum pertinent; alii Medii Aevi sunt proprii usque ad saeculum decimum quintum. Breves adnotationes in fine. Sto. Ambrosio tribuuntur hymni *Splendor paternae gloriae, et Aeterna Christi munera*, quos vere genuinos esse non constat.

H. MARTIJA, C. M. F.

Compositiones vertendae

Duo senes trituram (1) facientes

Senex solerter agrum Florentinum colens
 Quam maxime (2) laudator acti (3) temporis,
 In area mergetibus (4) positus, tribula (5),
 Flagello vel equis (6) trituram solummodo
 Volebat facere: at inventis recentibus
 Irridens dure, uti nolebat machina (7)
 Vapore impulsa, quae brevi spicas terit.
 Hac Faesulanus, illi jam notus, senex
 Uti consuevit. Subito aestivis mensibus,
 Oborto bello, comparatur celeriter
 Annona (8) plurima copiis (9) ingentibus.
 Tunc Faesulanus vim (10) frumenti maximam
 Divendit magno, laetusque crumenam replet.
 At Florentinus maerens sero intellegit
 Novis inventis utendum saepe in bonum.

Notae: (1) Trilla. — (2) En sumo grado.
 — (3) Pasado. — (4) Gavilla. — (5) El trillo. —
 (6) Ablat, de instrumento. — (7) Trilladora, —
 (8) Viveres, provisiones. — (9) Para las tropas.
 — (10) Cantidad.

Oportet aliquando cedere

atravesar un rio	trajicere flumen
cabalgar, montar	equitare, in equo sedere
pararse	consistere
arrastrar, hacer venir	attrahere
saltar	prosilire
hacer resistencia	repugnare
soltar, dejar	dimittere
brida, riendas	habenae-pl;
caerse de	decidere ex

Comestibles, Conservas, Coloniales, Pesca Salada

HIJA DE F. PIJUAN

Drogas, Pinturas, Barnices y Esmaltes

Carmen, 23. — Teléfono, 77. — TARRAGA (Lérida)

L I N G U A P H O N E

LATINUM OPE LINGUAPHONE

Introductionem constituit probatam, ad Latinitatis studium facile reddendum atque jucundum, phonogrammatum apparatus atque eorum collustratus textus

L I N G U A P H O N E

GRAECUM OPE LINGUAPHONE

Si vivam reddere velitis classicam Graecorum Linguam, auscultate Graeca phonogrammata cum respondentibus textibus Demosthenis, Sophoclis, Homeri, Pindari editis a

L I N G U A P H O N E

XXIII LINGUAE OPE LINGUAPHONE

Si discere vel perficere vos velitis in qualibet ex 23 praecipuis linguis nostrae aetatis cultus, respondentem adquirete earum apparatus

L I N G U A P H O N E

Petite hoc ipso die catalogum ab

LINGUAPHONE. - VIA VALENCIA, 245. - BARCELONA

Nomen tuum

Via..... *Num.*..... *Oppidum*..... *Nota*.....

Prof. Emmanuel Jové, C. M. F.
Moderator

Typographia F. Camps Calmet. - Tarrega